

Renborg, Greta:

HOGYAN KELL ÚJ OLVASÓKAT TOBOROZNUNK?

A könyvtárosok világszerte tisztán látják, hogy olvasóik száma sokkal több lehetne a jelenleginél. A kérdés csak az, milyen eljárással férközzünk valószínű új olvasóink közelébe.

Svédország Dalarna megyéjében a Dalarnai Könyvtáros Egyesület védnöksége alatt olvasótoborzás indult. Ennek a kísérletnek a végrehajtására az adott anyagi lehetőséget, hogy a Dalarnai Könyvtáros Egyesület államkötvényeken 1500 font-sterlinget nyert. Az államkötvényeket annak az összegnek a fennmaradó részén vásárolták, amely egy vidéki könyvbusz beszerzési költségeinek előtérmentése céljából rendezett sorsjátékon folyt be. E munka elvégzésére e sorok íróját - aki maga is könyvtáros - kérték fel; a kísérleti jellegű toborzás végrehajtására 1956-57 és 1957-58 telén került sor.

Ilyen fajta feladat elvégzésére semmiféle tapasztalat nem állott rendelkezésre. A Gallup Intézet 1949-ben végrehajtott közvéleménykutatásának tanúsága szerint a nemolvasók 65 százaléka úgy nyilatkozott, hogy "nincs kedve", 22 százaléka pedig úgy, hogy "nincs ideje" az olvasásra. A toborzó könyvtáros tehát úgy gondolta, arra kell a közönséget ráédesgetnie, hogy örömet találja az olvasásban és szakítson időt erre a célra.

A kísérleti toborzás időtartama alatt Dalarna megye 44 falusi járása közül 40-ben került sor különféle könyvankétok tartására. A fő törekvés a falvak nemolvasó közönségének megnyerése volt, de sor került 6 városi könyvankét megtartására is.

Dalarna megye kb. akkora területen fekszik, mint Nagy Britannia és Észak-Irország területének 1/10-e. Népeisége nagyon szétszóródott, a lakosság sűrűsége négyzetmérföldenként mindössze 20 személy. A szaktanácsadó-könyvtárosnak tehát rendkívül nagy területet kellett bejárnia és igen távoli helyeket kellett felkeresnie. Az olyan községnevek, mint például "Sötétségfalva", minden bizonytalansággal érzékeltetik, mily isten háta mögötti helységek akadnak Dalarna megye területén.

A megtartott "könyvankétok" így oszlottak meg:

1/ Az általános iskola magasabb osztályaiban tartott előadások. A főcél itt annak érzékeltetése volt, hogy a könyvek akkor is örömet okozhatnak, amikor az iskolaköteles kor már lezárult; a könyv tartalmasabbá teheti életünket.

2/ Középiskolákban, mezőgazdasági, háztartási iskolákban, szakiskolákban és hasonló intézményekben tartott előadások. Ezekben arra törekedtünk, hogy a gyakorlati irányú érdeklődést az olvasás iránti érdeklődéssel párosítsuk.

3/ A különféle szervezetekben, mint pl. az Asszonyok Intézetében, stb. tartott megbeszélések.

4/ Más olyan összejövetelek, ahol a könyvekről folytatott beszélgetés nem az összejövétel főcélját képezte; ilyenek voltak:

a/ Az ifjúság számára rendezett tanfolyamok, pl. fiuk számára szervezett gépfűrész-tanfolyam. Itt a könyvről folytatott beszélgetés állatokról, fákról, virágokról szóló könyvek ismertetésével indult és sok esetben a gépfűrészről egészen távolies kérdésekkel végződött.

b/ A háziasszonyok számára tartott tanfolyam, amelyek a háztartási gépek használatáról és a virágkertészetről szóltak. Az ilyen tanfolyamokat háztartási, illetve mezőgazdasági szakember vezette. Ilyen alkalmakkor a könyvtáros olyan könyvekről beszélt, amelyek villamos-berendezésekről, mélyhűtésről, kertészkedésről, a lakás berendezéséről szóltak, illetve gyermekkönyveket, vagy regényeket és más felnőtteknek szóló olvasmányokat ismertetett.

c/ A nők összejövetelei, és a varró-körök. Mindkét helyen olyan nőkkel sikerült a kapcsolatot felvenni, akik aligha vettek részt valaha is olyan előadáson vagy összejöveteleken, amelynek programján könyv-megbeszélés szerepelt.

d/ A falusi mulatságok, illetve szórakozás céljából tartott esti összejövetelek. Az ezekre vonatkozó értesítést üzenetek, körtelefonok, levélszekrényekbe dobott sokszorosított levelek útján küldötték szét, illetve a meghívást a helyi lapban közzétett hirdetésny vagy házilag készült plakát útján eszközölték.

Egyik alkalommal egy utazási ügynökség filmelőadást rendezett a könyvtáros ennek keretében kapott negyedórát kis ismertetésének megtartására. A filmelőadáson több mint 150 személy vett részt. Egy másik alkalommal a szétküldött meghívókra 120 személy gyűlt össze egy kávéház büféjében. Ezen az estén a könyvtáros párbeszédet folytatott a leghiresebb sibajjokkal. De ezenfelül kipróbálták a kollektív munka egyes fajtáit is. Egy elhagyatott völgyben például egy zenész és a plébános kísérték el útjára a szaktanácsadó-könyvtárost. Másutt gyermekek mutatnak be játékokat, énekeltek, illetve különböző hangszereken játszottak.

A könyvismertetések időtartama 15-45 perc volt, attól függően, milyen volt a jelenlévők összetétele és hogyan lehetett érdeklődésüket felkelteni. A legtöbb összejövétel során bemutatásra került a "Könyv útja" című film is. Más alkalmakkor a "Fogékony évek" című amerikai film, valamint Arne SUCKSDORFF évéd filmrendező munkája szolgált a megbeszélés kiindulási pontjául.

De maguk a könyvek is fontos szerepet játszottak ezeken az összejöveteleken. A bejárat közelében könyvkiállítást rendeztek. Ha a helyiségnek két bejárata volt, a könyvkiállítást két részre osztották. Az volt a fontos, hogy az összejöveteleken résztvevők szinte belebotljanak a könyvekbe. A kiállított könyvek mindig olyan tárgyak voltak, ami érdekelhetette a hallgatóságot: vadászatról, halászátról, szövésről, főzésről, földművelésről, kertészkedésről stb. szóltak. De kiállításra kerültek klasszikus művek is, olcsó kiadásban.

A könyvtárosnak rendszerint autóval, mégpedig alaposan felparkolt autóval kellett közlekednie. felszerelése könyvesládából, filmvetítő, diavetítő készü-

lékből, és vetítövászonból állott.

A megbeszélések színhelyétül különféle helyiségek szolgálták: könyvtári szobák, plébániák előadó termei, községi tanácstermek, bódék, üzemi helyiségek, - sőt, egy esetben egy mosoda helyisége is.

Néhány esetben a könyv-ankét kimondottan serdülőkoruak megnyerésére irányult. Egyik alkalommal egy háztartási iskola hívta meg a serdülőkoruakat a "könyv- és filmet"-re. Az összejövetel színhelyétül egy öreg parasztházban berendezett társalgószoba szolgált. Egy másik alkalommal egy kis iparváros városi könyvtára rendezett - egy politikai ifjúsági klub részvételével - összejövetelt a serdülőkoruak számára. Szerepelt a műsoron rejtvény-szám, könyv-megbeszélés, hanglemezzre felvett szavalat, sőt tánc is. A résztvevő serdülőkoruak a következő nap már tudták ebben a városban, hogy könyvtárunk olyan könyveket is tartalmaz, amelyek az ő szenvedélyükről - motorozás, autózás, repülőgépek, rádiózás, jazz-muzsika stb. - szólnak.

Hogy mivel is foglalkoztak tulajdonképpen az ilyen könyvankétek? Minden olyan kérdéssel, ami érdeklődésre tarthat számot. Kétségtelen azonban, hogy mindig bizonyos főtémák variálódtak a megbeszéléseken; ilyenek pl. hogy: sohasem lehetünk valamivel annyira tisztában, hogy ne tudhatnánk még többet róla, - nagy örömet okoz, ha tági thatjuk látókörünket, - a tudás nem hatalom, de öröm, - felelősek vagyunk annak a világnak kialakításáért, amelyikben élünk, - ne csak mindig jogainkat emlegessük, hanem kötelességeinkre is gondoljuk, - gondolataink és érzelmeink mélyebbé és világosabbá válnak, ha ki is tudjuk fejezni őket, az olvasás az útja annak, hogy a gyermekek és a felnőttek egyaránt fejlesszék kifejező készségüket. A könyv-ankétek tájékoztatást nyújtottak továbbá a könyvtárak állományára és szervezetére, valamint a könyvkereskedésekre és az antikváriumokra vonatkozóan is.

Hogy miben lehetne összefoglalni e vidéki toborzó-munka eredményeit?

Ez idő szerint még nem lehet felbecsülni őket. Az egyik városi könyvtár statisztikája szerint, - ahol a toborzó munka főként a serdülőkoruak megnyerésére irányult, - a múlt év során a könyvtár forgalma 35-40%-kal növekedett; azoknak a könyveknek a kölcsönzése pedig, amelyek az idetartozó korcsoportokat különbséggel érdeklik, 75 %-os emelkedést mutat.

Egyes falvakban a megtartott könyvismertetések után új és új, az eddigiek-től eltérő igényekkel fordultak a könyvtárba. A vidéki járások helyi könyvtár-fiókjában erősen megnövekedett a forgalom. A megyei könyvtárak és a megyei könyves boltok speciális könyvekre kaptak megrendelést.

A könyv-megbeszélések másirányu hatása a sajtó érdeklődésének felkeltése volt. Szép számmal jelentek meg a napilapokban olyan hírek, amelyek ennek a programnak az ismertetését tartalmazták. Így olyanok is hallottak a toborzó programról, akik nem vettek részt a könyv-megbeszéléseken, és megtudták, mi volt az ankét tárgya. A fenntartó hatóságok kénytelen-kelletlen szintén tudomást szereztek a könyvtár létezéséről, s talán tudatosabbá vált bennük a könyvtár munkásságának értéke.

Feltételezhető, hogy minden serdülő koru, aki a megbeszélés által kapcsolatba került a könyvtárral, továbbá minden olyan háziasszony, aki szeret a virágok-

kal bajlódni és minden halász, illetve minden erdész, aki a megtartott könyvanké-
tok valamelyikén résztvett, valószínű új olvasónak tekinthető. Minden új olvasó
viszont az "olvasómozgalom valószínű toborzójává" válik.

Vannak azonban olyan eredmények is, amelyek közvetlenül nem mérhetők le. Egy
dologra vonatkozóan ugyanis a könyvkölcsönzésre gyakorolt közvetlen hatás - pers-
pektivikusan nézve - nem ad eligazítást. Ezt pedig így fogalmazhatnók meg: ide-
iglenesnek tekinthető-e a tapasztalt jelenség vagy tartósnak fog-e bizonyulni és
mind szélesebb és szélesebb körben fog-e majd terjedni? De felmerülnek még egyéb
kérdések is, így pl. milyen fajta olvasás fog a mozgalom eredményeképpen végül is
kibontakozni és hogyan lehet majd ennek értékét lemérni? Elérkezik talán az az i-
dő, amikor majd a szociológiai kutatás keretében statisztikailag le tudjuk mérni
azokat a módszereket, melyekkel most a falusi járások lakosságának olvasási ér-
deklődését iparkodunk befolyásolni és felkelteni.

Az 1958-59. től folyamán Svédország Södermanland megyéjében is lebonyolítot-
tak hasonló programot. Ezt a vállalkozást már a helyi és központi hatóságok fi-
nanszírozták. Ezuttal már nem került sor a megye valamennyi központi helyének
meglátogatására, hanem csak azokra a területekre korlátozódott az olvasó-propa-
ganda, ahol a könyvtárakat nem használták ki a megkívánt mértékben.

Az ilyenfajta munka nagyon költséges. Általában véve pedig - ha egyetlen sze-
mély vállára nehezedik - elég megerőltető is. A legjobb eredményt úgy lehetne
biztosítani, ha azonos időben egyszerre többen vennének részt a toborzó munkában.
Még a könyvkereskedők és a nevelők munkakörébe is belevágná, ha időnként ilyen
munkára ki-kirándulnának és könyvekről és olvasásról tartanának előadást. A
könyvtárosoknak pedig arra kellene törekedniük, hogy havonként legalább néhány
helyen, de ilyenkor lehetőleg távolieső zugokban, végezzenek olvasó-propagandát.
Ilymódon ugyanis kiváló alkalom nyílik a közönség megismerésére.

Eredeti cím: How are we to reach new readers?

Megjelent: The Library Association Record. 61.vol. 1959. 8.no. 191-193.p.

OSzK.ford.sz.: 2261.